

Mojca Ferle

»OBLJUBI ZVESTA JO JE VAGA POTEGNILA NA MOŠKO STRAN« ALI ČASTITLJIVE BUKVE "ŠKANDROV PROTOKOL"

V članku je predstavljen Škandrov protokol za trnovske devičarje in devičice, v katerega je odbor devičarskega društva vpisoval po določeni doseženi starosti še samska dekleta in fante trnovske fare v Ljubljani. Dekleta so prišla vanj s štiriindvajsetimi, fantje s šestindvajsetimi leti. S čim več dobesednimi navedbami sem skušala ohraniti šaljivo noto, s katero so pripisane opombe k številnim imenskim seznamom, saj je prav zaradi originalnega humorja protokol leta 1877 tudi nastal. V varstvu ga je vedno imel eden izmed najstarejših fantov v kraju. Odbor se je večkrat sestajal in v protokol zapisoval spremembe, ki so nastale na terenu. Po seznamih sodeč, je bilo v trnovski fari veliko starejših fantov in deklet, kar lahko povežemo z gospodarsko krizo in draginjo med svetovnima vojnoma, ki ni bila naklonjena nastajanju novih družin. Na videz neugledno in nerazvozlivo besedilo v njem je po nekajkratnem branju začelo razkrivati svojo vsebino. Delno ohranjeno besedilo ima pomenljiv naslov: »Škandrov protokol za trnovske devičarje in devičice...«. Odborniki devičarskega društva so vanj vpisovali fante in dekleta trnovske fare v Ljubljani, ki so bili po določeni doseženi starosti še samski. Žal ni ohranjen v celoti, glavnina vpisov je iz dvajsetih in tridesetih let, manjka pa del od ustanovitve protokola, do prvih let tega stoletja. Kljub temu nam osvetljuje delček družbene kulture takrat še predmestnega dela Ljubljane, ki pa je ravno tedaj doživljal močno priseljevanje iz okolice. Zanimivo je, da so domačini ostajali povezani med seboj, da so ohranjali družabne vezi in medsebojne odnose. Škandrov protokol nam razkriva tudi del intimnega življenja Krakovčanov in Trnovčanov - na eni strani željo po ohranjanju čistosti in devišstva in na drugi hrepenenje po zakonski sreči.

V Mestnem muzeju Ljubljana hranimo zanimiv črtast zvezek večjega formata s trdimi platnicami in nalepko, na kateri piše: »Škandrov Protokol za trnovske Devičarje in Devičice je bil ustano(v)ljen 1877 leta.«¹ Ob prelistavanju zvezka z nenavadnim naslovom in pisanimi zapisi so čudni znaki pri imenih in šaljivi dovtipi pritegnili mojo pozornost, tako da sem ga podrobneje pregledala. Namenjen je bil

vpisovanju trnovskih in krakovskih deklet in fantov, ki so bili po določeni doseženi starosti še samski. Ker je bilo moje iskanje informatorjev, ki bi vedeli kaj več kot le to, da je Škandrov protokol obstajal in da je veljal za izgubljenega, neuspešno, sem se z razvozlanjem spoprijela kar sama. Po naključju je ravno ob 120-letnici začetka protokola nastal tale zapis.

Pred prvo črtasto stranjo je še enkrat vpisan naslov protokola, letnica ustanovitve in komu je namenjen. Sledijo zapisani člani odbora in nato z lepo nekoliko nagnjeno pisavo pisani naslednji sezname: »Device, ki imajo še upanje na zakonski stan«, »Zastarele device«, »Fantje ki imajo upanje na zakonski stan«. Med posameznimi seznamami je bilo izpuščenih več praznih listov, ki pa so jih sčasoma popisali z dodatnimi seznamami, kot npr: »Udje, ki nam jih je smrt pobrala«, »Udje, ki so se izneverili« itn., z raznimi pripombami in opombami. Tudi k imenom v že omenjenih seznamih so z različnimi pisali (svinčnik, nalivno pero) in pisavami dodane razne oznake in pripombe. Med njimi je zelo malo datiranih vpisov, na srečo pa dovolj, da vidimo, da si zapisi ne sledijo v kronološkem zaporedju in da so nastali po naključju na določeni strani - tam, kjer je bil še prostor. K prvim trem naslovom seznamov so za okras prilepljeni barvno tiskani papirnati angelčki kot simboli devišstva in nedolžnosti. V zvezku najdemo tudi dve priložnostni razglednici. K članom odbora je prilepljena šaljiva razglednica z devicama ob kaminu, od katerih ena sedi na stolu, s kleščami drži srček in ga greje ob ognju. Proti koncu protokola je nalepljena še razglednica starejšega para v tuji neprepoznalni noši. Poleg seznama z vpisom umrlih članov je narisana mrtvaška glava in nekje še s svinčnikom skiciran par z upanja polnim pripisom »To b' lušno blo«, sicer pa v zvezku ni drugih dekorativnih elementov.

Ob pozornem branju sem odkrila tudi ključ za dešifriranje že omenjenih »čudnih znakov«. Pri imenih devic, ki so zapisane z domačimi imeni, so z rdečim črnilom narisani križci in pike. Z njimi so dekletom označevali starost, s križci desetletja, s pikami leta. Vestno beleženje starosti je imel na skrbi eden od odbornikov - »računski preglednik križov in pik«, ki je dekletom pridno dodajal nakopičena leta. Še ena oznaka je značilna za protokol - preprosto narisana »vaga«. Kadar so jo narisali, je pomenilo, da dekde »ni več stanovitno«, zvesto deviški obljudi, in da se nekaj dogaja. Ob vagi so odborniki ugibali, kam se bo prevesila oz. »potegnila«, bo ostala v ravnovesju ali se bo nagnila, pri dekletih na moško in pri fantih na žensko stran. Večkrat je še zapisan vprašaj, ko si odborniki niso bili na jasnem, kakšno je stanje pri devicah in devičarjih, in pa križ kot simbol za preminulega člana.

¹ Zapisi v zvezku imajo veliko pravopisnih napak, ki sem si jih nekajkrat dovolila popraviti, ne da bi s tem okrnila vsebino sporočil.

Kako je Škandrov protokol pravzaprav sploh nastal?

Ivan Vrhovnik je pri svojem dolgoletnem dušnem pastirstvu med farani trnovskega zvona² in proučevanju njihove zgodovine ugotavljal, da so bili krakovski in trnovski »jekarji dovtipni, da se je pri njih zlegla marsikatera zbadljivka« in tudi ni dvomil, da je protokol nastal na tej podlagi, o čemer nam sporoča: »Da so prihajali fantje in dekleta pri teh in sličnih šalah največkrat v poštev, je umevno. Vrhunec vsega tega početja pa je dosegel Škandrov Fronc, ko je prišel na originalno misel in začel leta 1877 pisati 'Devičarski protokol.' Ta knjiga je po Trnovem prav dobro znana pod imenom 'Škandrov protokol' in se posebno dekleta zelo bojijo, da bi bile zapisane vanj, ker vedo, da bodo prav težko črtane iz njega. V protokol so vpisana trnovska dekleta, ko so dosegla 24 let, a še niso dobila svojega moža. Neoženjeni fantje pridejo vanj po izpolnjenem 26. letu...«³

S kakšnim namenom je protokol nastal, nam v šaljivem zapisu povedo tudi naslednji verzi:

»Protokolu v spomin 1932

*Protokol tale poverjen je bil Marenkotu tist' mu
k' je tiče lovil
Naj vodi in čuva ga vedno skrbno
in nosi na praznik ga skrbno sabo!*

*Kdo notri proslavljen za večno naj bo
le tisti, ki boče živeti lepo,
in misli, da, da se brez babe živet
in da bo obstal tudi brez babe ta svet,
ki nima korajže se s punco spečat,
in hodi brez ženske v slamo zaspat,
ki ženske nature se grozno boji,
al pa tak, ki mu več veselja do ženske ni.*

*Pa žal se zneveri skor vsaki faran
če le ni mal matast al pa zaspan
če ni revež na duhu to je ignorant
al pa če ni »pardon« buzerant.*

*Zato pa te bukle le pričajo še,
da so včasih živeli taki ljudje,
ki mislili so brez žene živet,
in svoje »premoženje« proklet,
pa še od teh se veliko zneverilo je
v družbo sv. Luke⁴ zapisalo je se.*

*Nazadnje ostal bo le knjige čuvar
Škandrovi knjigi zvest arhivar.*

*Naslednika pa že skoro ne bo,
ker bo Finžgar poročil počasi vse to⁵
kar danes se brani kot osel zgaran
skočiti v srečni zakonski ta stan.*

*počasi v Trnovem nobenga ne bo,
ki bi nosil devištvo v žepu sabo.*

*Trnovski fant, ki se je izneveril«
(nečitljiv podpis)*

Protokol je bil vedno nekemu zaupan v varstvo in varuh je bil hkrati tudi ravnatelj devičarskega društva. Idejni vodja in ustanovitelj je bil Franc Kanja, v Škandrov Fronc iz Karunove ulice.⁶ Za njim je bil varuh »Škandrovega protokola« Janez Šarc, v. Novakov Janez, prav tako iz Karunove ulice, hrust, pa tudi veseljak in šaljivec, »po bradi obrit in pristrizhenih brk okoli ustnic, ki si je vsako jutro mimogrede privoščil zdaj enega zdaj drugega in jih potegnil s kakšno izmišljeno »novico«. Poleg Škandrovega Fronca je bil najstarejši fant v Trnovem.⁷ Nekaj mesecev pred smrtjo leta 1906, v starosti 61 let, je protokol izročil Francu Marinku, v. Marinkovemu Froncu z Opekarske ceste, ki ga je vestno vodil naprej po vseh starih sporočenih pravilih do svoje smrti leta 1937.⁸

Poleg varuha je imelo društvo že omenjeni odbor v sestavi: *poglavar, ravnatelj, predsednik, zapisnikar, revident, računski preglednik križev in pik, (nočni) revizor.* Člani odbora, imenovani tudi *pregledniki protokola*, so se vsake toliko časa sestali in poizvedovali, če kateri(a) ne »pelje na skrivem neko znanje?« in v »deviški knjigi« zapisali ugotovitve in morebitne spremembe na terenu, ki je obsegal Trnovo in Krakovo ter delno še Mirje in Kolezijo. Seveda so pri tem uporabili vso svojo duhovitost in nagajivost. Nekatere pripombe so bodrilne, nekatere prav pikre. Pogledjmo si jih nekaj pri dekletih:

»Obljubi zvesta jo je vaga potegnila na moško stran.«
»Je obljubo prelomila.«
»Do sedaj še zvesta Protokolu. To je lepo.«
»Ta ima neko skrivno znanje, naj ga ima.« »Nekaj se bo skubalo.«
»Je šla v Ameriko, ker ni bilo zanj tukaj nobenega ženina. Je scagala, to je bilo gotovo. Pa se je zagvisno usmradla.«
»To Devico je Vsega mogočni Bog vzel s tega sveta.«
»Fante grdo gleda, ker se je noben ne usmili.«
»Dotična ima še upanje na fanta.« In pripisano z drugo pisavo: »Nič več upanja!! Je že odzvonilo!«
»Šibučeva (Šubičeva?) Johana že v 49. letu začeli smo cagati?« »Že v 51. letu. Ne bo nič, ne bo moža? Ta dekle se ne da prov nič preplavšati.«
»Cenjena se je izneverila, ni ostala stanovitna. Ji ne štejem v zlo.« ali
»Te je že nagel ocvetov, ne da bi ga kdo zaliv.« Itn.

Pri devičarjih so leta redko označena, pripombe pa so prav tako duhovite:

»Mogoče da bo kaj, če mu račun po vodi ne splava.« In z drugo pisavo dodano: »Se je obabil.« Ali: »Veliko nevest, pa nobene žene.« »Je dobil gusto do žensk.«⁹
»Šarc Nace ostane za nedoločen čas v častitemu že 45 let obstoječemu društvu trnovskih devičarjev in

2 Ivan Vrhovnik je bil župnik v trnovski fari od 15. septembra 1891 do 2. aprila 1918.

3 Ivan Vrhovnik, Trnovska župnija v Ljubljani. (Faksimile izdaje iz leta 1933.) Ljubljana 1991, str. 97-99.

4 Kaj bi pomenilo zapisati se v družbo sv. Luke, mi kljub najboljši volji ni uspelo ugotoviti.

5 Fran Saleški Finžgar, župnik v Trnovem od 2. aprila 1918 do 15. decembra 1936.

6 N. d. pod op. 3, str. 254.

7 N. d. pod op. 3, str. 98.

8 N. d. pod op. 3, str. 99 in 254.

9 Gusta: nižje pogovorno okus, občutek (SSKJ 1, str. 777, Ljubljana 1970); v našem primeru torej v pomenu, da je pri devičarju prišlo do spremembe in da so mu ženske postale všeč.

devičaric. Amen.«

»Bo v kratkem ušel iz protokola.«

»Dobro kaže. Le korajžo.«

»Teško če bo kaj, ker mu bolj nevesta diši, ko mački klobasa.« In z drugo pisavo: »Mogoče do ostane v deviškem stanu.« Itn.

Devičarji so bili dobri opazovalci in poznavalci dogodkov (beri: skrivnih simpatij in ljubezni) v domačem kraju. Kljub temu pa se zdi, da jih je včasih kakšna »stara devica« le presenetila in bila s tem slab zgled drugim devicam:

»Opomba

Marenkatova Mica je dobila 13. ga Maja leta 1908. od Deviškega Društva strogo Opomin zaradi neprevidene in tudi nepremišljene Ženitne Ponudbe. Žalost in Groza pretresa deviško Društvo, ki se nam tako stare Device na ta način izneverjajo, ako bo šlo tako naprej ne bode več dotična Marenkatova Mica v Zgled drugim zvestim Devicam.«

Čeprav pod obljubo devištva do konca življenja, so le redki ostali zvesti obljudi. To velja tudi za odbornike in preglednike protokola, saj so se, razen dveh izjem, vsi oženili. Tudi v večini zapisov zaznamo želje in upanje na zakonski stan. Če se je kdo od članov društva »izneveril« (poročil, op. p.), so takšno dejanje samo pohvalili in mu zaželeli veliko sreče. Na primer:

»Francl Debevcu se je nam izneveril, naj se veseli z Ženico. Vse najveselejše mu častitamo.«

»Tona Švigelnova, da se bode grela pri možu.«

»Trtnikov Francel iz Mestne branilnice se je izneveril. Le dobro se unterbolti s svojo ženico. Živjo.«

»Paparjov Francel se je izneveril, ali mu ne štejemo v bučo, ker je potreboval Družice, gospodinje. Naj uživa srečo z Ženico, bil je v lep zgled drugim fantom. Živjo, le dobro se imej.«

»Čizmanova Marička je prelomila obljubo. Ona je kihala pa ni imela nobenega, da bi ji Bog pomagaj reku, zato je preskrbela moža.«

»Šarcu Nace se je izneveril, je bil veliko let zvest in vsem priljubljen fant. Sedaj ga je pa to zmotilo, da se je oženil, ker je imel zmiraj lepe sanje pa ni imel nobene Družice, da bi mu jih razkladala in ga razveseljevala. Zato si je preskrbel eno dobrega srca Devičko, ki ga sedaj kratkočasi. Sedaj pa uživaj srečne ure vse dni do konca svojega življenja. Odbor Deviškega Društva.«

Z enim vpisom nas celo opozarjajo, da so ženitve proslavljali:

»Žane najprvi devičar. Praznovala se je ženitev, podpisani na drugi strani so vsi sistirali in bli s tem zadovoljni. Dne 14. julija 1925. Ženitev g. Žaneta Čizmana bo. Zapisali so se v družbi...« (sledje podpisi, nekateri nečitljivi).

In še nekaj šaljivih verzov o devičicah:

»Še lansko poletje sem ga rajtala vzet,
pa še letos pozim sama ležim.«

»Zdihljeji devic in Devičarjev
Zdihovala je nekoč neka stara devica Capenkova
Reza:

»Ob primaruš še zmiraj imam
Trošt in Upanje, da bode še
za mene unkrat rukanje.«

In komentar:

»Seveda, da je Rezika Capenkova še zmiraj mislila, da se bojo fantje zanjo še rukai, pa ji je odzvonilo. Amen.«

»Jernačova Jobanca je fest punca,
ki se ji brada gunca. Omožila bi se rada sedaj
ko je bogata postala, če bi me kdo uprašal. Amen«

»Oj Mici ti Škandrova,
daleč si vandrova,
noter pod Mirno peč,
tam, kjer so ti fantje všeč.

Škander Franz
Škandrov Franz je velikokrat te vrstice polagal svoji
sestri na srce.«

»Pritožba čez svojo ženo.
Moja žena je sitna, zapopisat jo ni
včasih od jeze pa bolbe lovi.
Je lepa, je črna, se sveti ko Kos,
včasih mi skoči od brade na nos.«

»Pepca Sevrova, dolgo si ga čakala,
deviško ime nosila za ženina.
Prosila si: "Sv. Anton¹⁰ daj mi ga
četud raztrganga.
Adijo zdaj deviški stan,
jaz ga pa že imam".

Dekletom prav gotovo ni bilo všeč, da so bile zapisane v knjigo. Saj so bile s tem, pri štirindvajsetih letih, označene za stare device. Čeprav so nekatere gotovo želele ostati samske, pa so druge iskale znanstev s fanti. Kaj so devičarji na svojih sestankih razglabljali ob zapisanih imenih, ne vemo. Pripomba, »da je deklet na vse jezno«, pa tudi nekaj pove. Ali pripis »se ne da pregovoriti«, pa je nekdo drug dodal »pa se bo«.

Koliko je bilo v teh primerih neuslišanih in nesrečnih ljubezni, da so se zapisali "deviškemu stanu", in da so dekleta ostala »primorane device«, o tem nam deviške knjige molčijo. Poznan pa nam je primer Pepeta Jakopiča (član odbora in nekaj časa poglavar društva), brata Riharda Jakopiča, ki ga je neuslišana prva ljubezen tako prizadela, da mu ni bilo mar niti po očetu podedovano gospodarstvo in je živel samosvoje življenje.¹¹ Rihard Jakopič v svojih spominih o bratovi ljubezni pripoveduje takole: »Tudi onadva (Josip in izvoljenka, op. p.) sta si obljubila zvestobo, ko se je po končani trgovski šoli odpeljal v Trst na prakso. Ko pa se je vrnil, je izvedel, da je že poročena z nekim častnikom. Tisti hip se mu je zavrtelo v glavi, da je za dolgo obležal. Vsi smo se bali za njegovo življenje.«¹² In na nekem drugem mestu celo izvemo, da je Josip ostal samski zaradi nasprotovanja domačih njegovi mladostni družici.¹³

¹⁰ Sv. Anton: Anton Padovanski (13. junij), zavetnik zaljubljenec in zakoncev.

¹¹ Jutro, št. 120, 25. 5. 1937, str. 2.

¹² Anton Podbeušek, Rihard Jakopič. Ljubljana 1983, str. 219.

¹³ N. d. pod op. 12, str. 93.

Kako pogosto in kje se je družina devičarjev zbirala in obravnavala vsakega zapisanega, žal v protokolu ni točno omenjeno. Enkrat na leto prav gotovo. Domnevamo lahko, da v predpustnem času, ko je bil pravi čas za ženitev in so se nadejali največ sprememb v protokolu. Na to nas opozarja tudi seznam »vseh gospodičen, ki se bojo še ta predpust lahko omožile«. Le enkrat je zapisano, da so se zbrali pri starem tičarju Francu Marinkotu. Ta je imel pod domačo streho le do smrti intabulirano kamrico, zato so se, ob kapljici rujnega, prav gotovo pogosteje zbirali v kateri od domačih trnovskih gostiln. Družina je morala biti vedno dobro razpoložena. Na to kažejo šaljivi pripisi in opombe, vpisani z različnimi pisali in različnimi, bolj ali manj čitljivimi pisavami k sicer skrbno zapisanim seznamom.

Ob prebiranju protokola človek dobi vtis, da je bilo v trnovski fari precej starejših deklet in fantov, čeprav je v virih in literaturi pogosto najti omembe, da so npr. »Krakovci ljudje lepe, trdne postave«. Znano je tudi, da je cenil lepoto trnovskih in krakovskih deklet že France Prešeren in da je Mihael Stroj za sliko zale Kranjice v narodni noši pred Pleiweisovo trgovino na Velikem trgu pozirala Krakovčanka.¹⁴ V Jakopičevih spominih in prividih so se mu domača dekleta prikazovala pred očmi kot »praznično napucana, v širokih nagubanih krilih in bunčkastih belih nogavicah.« Celo imenuje jih: »Oh, Pepca! Kako si lepa! Kakor alabaster je tvoja polt in rože ti cveto na licih, in kako nedolžen je tvoj pogled! Rekli so, da si umrla, da te je jetika zgrabila in te vrgla v prezgodnji grob. Zdaj te pa vidim lepšo kot kdaj prej. Kaj pa ...ova Marička? Revica je grešila in se pogubila... Pa glej jo no tamle Medičarjevo Francko, kako jo štemano maha proti Kladezni ulici. Glej, tamle, Primčevo Netko, kako gosposko nama prihaja naproti...«¹⁵ Trnovska in krakovska dekleta so veljala tudi za poštena, »redka primera, da bi se bila katera spečala«. Take informacije je na svojem terenu dobil Vrhovnik od Mice Janežič.¹⁶ Človek bi lahko rekel, da jim zavoljo tega snubcev ne bi smelo manjkati. Je bila torej številnemu članstvu in zagotovljenemu podmladku v devičarskem društvu vzrok kriza in draginja med obema vojnama?

Društvo devičarjev ni predstavljalo kakšne trdnejše fantovske skupnosti. Vsaj za zdaj je za takšno sodbo na voljo premalo podatkov. Kljub temu pa je v ta namen zbrana družba prevzemala nekatere funkcije vaških fantovskih skupnosti, npr. postavljanje šrange. Poglejmo zopet v Vrhovnika: »Kadar se je Trnovčanka ali Krakovčanka omožila izpod trnovskega zvona v tujo župnijo, so jo zagradili. Čez pot na najožjem kraju, kjer je imela biti odpeljana, so potegnili zlato verižico ali vkup zvezane svilnate rute in ustavili ženina, da je moral šteti odkupnino; zanjo so se začela pogajanja. Dobljene novce so potem zapili v domačih gostilnah. Ta starodavni običaj se je ohranil do današnjega dne /1933, op. p./ in ga izvaja točno po predpisih trnovsko devičarsko društvo s Froncem Marinkom na čelu.«¹⁷

Sicer so se ženili Krakovci in Trnovčani večinoma v bližini.

»Trnovo in Krakovo si je bilo v sorodstvu in svaštvu.«¹⁸ Med seboj so se poročali tudi zapriseženi devičarji:

»I. Klemenc, po domače Kotrobantarjov, ta bode gotovo rešil eno Devico iz Protokola. Prov ima, saj so krasna dekleta v Protokolu na izbero!«

Naj za konec zapišem še nekaj besed o zadnjem varuhu teh častitljivih bukev, »Marenkovem Froncu«, simpatičnem originalnem možaku s košatimi brki. Poznala ga je skoraj cela Ljubljana, saj je slovel kot najstarejši fant, znan pa je bil tudi kot pičar, največji strokovnjak v lovu na cipe, žabar in zeljerejec.¹⁹ Živel je na Opekarski cesti, v hiši, ki jo je prepustil bratu, izgovorjeno je imel le dosmrtno stanovanje. O njegovi dobroti in plemenitosti govori tudi dejstvo, da je z lastnimi prihranki pomagal sestri pri nakupu hiše.²⁰ Tudi sam »Marenkatov Fronz (Vodja protokola)« je vpisan v seznamu fantov, ki imajo še upanje na zakonski stan, in tako kot pri drugih, je tudi pri njegovem imenu zapisanih več pripomb, kot npr. »stari devičnik«, »ni upa na boljšo polovico« in »ima že fňfar v varže, če ni sub« - v pomenu, da je star že petdeset let. Tudi na njegov račun je v protokolu napisanih nekaj spodbudnih besed:

»Pa so le fletne punce ali ne Fronc?! Le tičkam preveč ne nastavlja, da se Ti tičca ne ujame!!« In na drugem mestu: »Bog te živi France, glej, da tudi ti ne prelomiš deviški stan. Drži še do konca svojega življenja, mislim pa, da si ga že prelomil, če ne drugej pa okoli ptičkov, ki jih loviš. Bog te živi.«

Strogo je pazil, da se v Trnovem niso kršili »običaji in tradicije« in je bil skrben varuh protokola. To je omenjeno, tudi duhovito, v poročilu o naravni ujmi, ki je junija 1921 prizadela Opekarsko cesto:

»Dne 14. junija je zaradi silnega naliva nastala na Opekarski cesti povodenj. Prizadeti so bili posestniki Ignac Marinko, Josip Petrič, Franc Papler, Gregor Strle in Franc Repič. Najbolj v strahu pa je bil Marinkov Fronc, 55 let star fant, dobro znani tičar in žabar. Ko je začela voda sprva le malo prihajati, se Fronc ni dosti zmenil, češ žabar se ne sme bati vode. Ali ko pa je začela voda dreti v njegovo dosmrtno intabulirano kamrico, je začel Fronc gledati okoli sebe, kako in kam si naj svoje imetje in svoje reči spravi na varno. Najprej je nesel takozvani Škandrov protokol na svoj cimperček, češ ondi bodo te častitljive bukke najbolj na varnem. Na te knjige se pa razumejo le trnovski in krakovski fantje in dekleta. Nekoč je Froncu rekla trnovska dekle: »Čakaj Fronc, mene pa ne boš vpisal v Škandrov protokol! Ti ga bo prej voda odnesla.« In res bi bila sedaj ta želja dekletova skoro uslišana. Ko je voda nastopila v kamrico ped visoko, so se začeli razni pajki umikati na suho: nato je naraščajoča voda vzdignila steklenice, krožnike, škodele in sklode. Vse je plavalo navzkriž, le Froncovi liščki in kanarčki so še dalje peli in pitali svoje mladičke.«²¹

14 N. d. pod op. 3, s. 93.

15 Rihard Jakopič, Napoved spominov. V: Jakopičev jubilejni zbornik. Ljubljana 1929, str. 12.

16 N. d. pod op. 3, str. 114.

17 N. d. pod op. 3, str. 114-115.

18 N. d. pod op. 3, str. 114.

19 Slovenski narod, št. 118, 26. maj 1937, str. 3. (Glej naslovnico, op. ur.)

20 N. d. pod op. 3, str. 418.

Marinko je imel protokol v varstvu dobrih 31 let. Leta 1936 je praznoval sedemdeseto obletnico rojstva, v naslednjem letu pa nepričakovano hitro umrl. Njegov je tudi zadnji, dobro leto pred smrtjo narejen vpis v protokolu, kjer se je podpisal kot »Fronc Marinka, 69. let star fant. Ravnatelj Škandrovega Protokola.«

In res se je zgodilo tako, kot je napovedano v pesmici »Protokolu v spomin 1932«. Po smrti Marinka ni bilo več naslednika, ki bi vzel v varstvo devičarske knjige. Leta 1938 so se že nabajale v magistratnem arhivu, od tu pa jih je dobil v varstvo Mestni muzej Ljubljana.

Na videz neugleden zvezek in nerazvozljivo besedilo v njem je po nekajkratnem branju začel razkrivati svojo vsebino. Žal ni ohranjen v celoti, glavnina vpisov je iz dvajsetih in tridesetih let, manjka pa del od ustanovitve protokola do prvih let tega stoletja. Kljub temu nam osvetljuje delček družbene kulture takrat še predmestnega, vaškega dela Ljubljane, v katerega so se ravno tedaj začeli množično priseljevati prišleki iz okolice. Zanimivo je, da so domačini ostajali povezani med seboj, da so ohranjali družabne vezi in medsebojne odnose. Med domačimi imeni namreč ni zaslediti novih priimkov.

Summary

"FAITHFUL TO HER PROMISE, THE SCALE TIPPED ONTO THE MALE SIDE,"

OR:

THE VENERABLE "ŠKANDER'S PROTOCOL"

Mojca Ferle

The author writes about the so-called Škander's Protocol for Trnovo virgins. The virgin society committee used it to record all single men and women of the Trnovo parish in Ljubljana; men had to be over 26, women over 24. By quoting as many original records as possible the authoress has tried to preserve the humorous touch of notes which accompany numerous entries, for the protocol originated in 1877 and was based on this very original humor. It was always guarded by one of the oldest single men in Trnovo. The committee met fairly often, faithfully recording all the changes occurring in the area. Judging by the list the Trnovo parish had substantial numbers of elderly single men and women. The reason for this could very well be the economic crisis between World War I and II which was not supportive of forming new families.

The seemingly insignificant and hard-to-read notebook revealed its rich contents after several readings. Unfortunately it has not been preserved as a whole and the part from its beginning to the first years of this century is missing. The majority of its entries date from the 1920s and 1930s. It nevertheless helps to disclose a small part of social culture of the then suburban area of Ljubljana which had been subjected to a strong wave of immigrants from surrounding places. It is an interesting fact that locals preserved the bonds which bound them and maintained their social ties and relationships. Škander's protocol also reveals part of an intimate life of people living in Krakovo and Trnovo and their wish to remain chaste and pure on one side, but yearning to attain family happiness on the other.